

"אֲדָנִי עֵשׂוֹ" – מי כאן האדון?

עיון בפרשת השבוע על פי החת"ם סופר

הדימויים, אפילו אם לא היו הן נלקחות ביסודן ממנה. הלא רוח האדם יש בו שיווי כללי, בכמה צדדים, אע"פ שיש הבדל מיוחד בין אישים, וקל וחומר בין קבוצים ולאומים, מ"מ צד השווה אינו בטל מעשות פעולתו. וביחש להדתות שבאו אחר מתן תורה והופעת ישראל בעולם, וקל וחומר אותן שביחוד נמשכו מכחה של תורת ישראל, ודאי מוכרחים דימויים רבים להיות ביניהן. והדימויים הללו, עם כל הפרטים המרובים שבהם, לא יכחידו את הנקודה התוכנית המבדלת אותן, וכל המהות הנשמטית מקופלת היא לא בהדימויים כ"א באותה הנקודה המבדלת, שהיא נותנת נשמה מיוחדת גם בהפרטים של הנקודות הדומות, עד שהדמיון הוה רק דמיון חיצוני, אבל הפנים משונה הוא תכלית השינוי, ולא יוכל ולא ירצה ישראל מעולם לאבד את נקודת הנשמה בשביל עמים של הפרטים המושוים, ולעולם יעמד על גורלו, הן עם לבדד ישכן ובגויים לא יתחשב.

5. אורות עמי י"ד; אורות המלחמה ג'

עזבנו את הפוליטיקה העולמית מאונס שיש בו רצון פנימי, עד אשר תבא עת מאושרה, שיהיה אפשר לנהל ממלכה בלא רשעה וברבריות; זהו הזמן שאנו מקוים. מובן הדבר, שכדי להגשימו אנו צריכים להתעורר בכחותינו כולם, להשתמש בכל האמצעים שהזמן מביא: הכל יד אל בורא כל עולמים מנהלת. אבל האיחור הוא איחור מוכרח, כחלה נפשנו בהטאים האימונים של הנהגת ממלכה בעת רעה. והנה הגיע הזמן, קרוב מאד, העולם יתבסס ואנו נוכל כבר להכין עצמנו, כי לנו כבר אפשר יהיה לנהל ממלכתנו על יסודות הטוב, החכמה, היושר וההארה האלהית הברורה. "יעקב שלח לעשו את הפורפירא" (בראשית לג יד) "יעבר נא אדוני לפני עבדו, "אין הדבר כדאי ליעקב לעסוק בממלכה, בעת שהיא צריכה להיות דמים מלאה, בעת שתובעת כשרון של רשעה. אנו קבלנו רק את היסוד כפי ההכרח ליסד אומה, וכיון שנגמל הגזע הודחנו ממלוך, בגוים נתפורנו, נזרענו במעמקי האדמה, עד אשר עת הזמיר הגיע וקול התור ישמע בארצנו.

ששייך בה קדושה יתירה שצריך לקדש עצמו לעבודת הקב"ה לכן לא חפץ גם בזה ומכר ליעקב גם חלקו בא"י, ולכן וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו, ועל חלק זה אמר עשיו הנה אנכי הולך למות ע"י, כדברי רש"י [לעיל כ"ה ל"ב] שאסור ליכנס פרוע ראש ושיכור לעבודה. וזה מכר לו. א"כ חלק האדנות לא קנה יעקב מעשיו, וע"כ נקרא עשיו אדון, ואמר לאדוני לעשיו מפני שהוא בענין הזה עודנו בכור.

3. שמונה קבצים ה', קס"ח

יצירת העמים כיצירת הבריות בעלי החיים. הכחות הגשמיים והרוחניים יש להם זה לזה ערך. הבריות הנמוכות גופם חלש הרבה, וכשאנו מגיעים להיונקים עומד האדם באמצע, לא יקבל את העוצם של האריה, ולא את התפשטות הגויה של הראם ושל הפיל. כך מדודה היא תכונה הנפשית והגופנית זו לעומת זו בגודל העמים וחוקתם. גורלם של ישראל, מפני היתרון האלהי שבהם, הארת רוח של קודש דגולה ומצויינה, היא מציירת את האומה במדה זו, כי אתם המעט מכל העמים. מקוים אנו לחזוק, אומץ וגודל, זהו כבר עליית היצירה, שהאומץ הגופני יתברך ממעין הרוח. אבל בעולם מדוד, שכחות הגופניים הלאומיים, כהכחות האישיים הפרטיים, צריכים זיקוק לגופניות וחומריות במדה מיוחדת, וההטבעה הגופנית דורשת היא תפקיד גדול ושיקוע נפשי, הננו שמחים בגורלנו שצמצמה ההשגחה האלהית את עצמתנו הגופנית, והננו עומדים במערכת העמים כתפארת אדם בין חיתו יער.

4. אורות עמי קנ"ו; אורות ישראל ט', ט'

כשהושבים ע"ד האדם ושאר בעלי חיים נוכל לרשום רשימה שלמה של השוויות, שהאדם וכל החיים שוים הם, ומ"מ אחר כל השוויות כולן אנו רואים, שאותה הנקודה, שבה תלוי היתרון של האדם על הבהמה, היא הובקת בקרבה את כל מעלת האדם, והאדם לא יוכל ולא יחפץ להחליפה בעד כל הון ויסבול באהבה יסורים רבים רק כדי שלא להיות מאבד את סגולת האדם המיוחדת שלו. ההבדל שבין דת ישראל ליתר הדתות, אפילו אותן שהן באות מהשפעתה, הוא ג"כ ככה. המון הזיונות של דימויים אנו יכולים למצא ביניהן, ואיך אפשר שלא ימצאו

1. בראשית ל"ב, ה-כ"א; ל"ג, ה-י"ד

(ה) וַיֵּצֵא אֶתְּם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לִבִּן גְּרָתִי וְאָזַר עַד עֲתָה: (ו) וַיְהִי לִי עוֹר וְזוּמֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְזוֹה וְאֲשִׁלּוּזָה לְהַגִּיד לְאֲדֹנָי לְמַעַב זֶה בְּעֵינַי: ... (יז) וַיֵּצֵא אֶת הָרְאשִׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֵשׂוֹ אָזוּי וְשִׂאֲלֶךָ לֵאמֹר לָמִי אַתָּה וְאָנֹכִי תִלְךָ וְלָמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ: (יט) וְאָמַרְתָּ לְעֲבָדְךָ לְיַעֲקֹב מַנְזוֹה הוּא שְׁלִלְזוֹה לְאֲדֹנָי לְעֵשׂוֹ וְהִנֵּה גַם הוּא אֲזוּרִינוּ: ... (כא) וְאָמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עֲבָדְךָ יַעֲקֹב אֲזוּרִינוּ כִּי אָמַר אֲכַפְרָה פָּנָיו בַּמַּנְזוֹה הַהִלְכָת לְפָנָי וְאֲזוּרִי כִּן אֲרָאָה פָּנָיו אוֹלִי וְיִשָּׂא פָּנָיו: ... (ה) וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיִּרָא אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר זֶנֶן אֵלֶּהִים אֶת עֲבָדְךָ: ... (ז) וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל הַמַּנְזוֹה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַעַב זֶה בְּעֵינַי אֲדֹנָי: ... (י) יַעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לְפָנָי עֲבָדוֹ וְאִנִּי אֶתְנַהַלְתָּ לְאִטִּי לְרַגְלֵי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי וְלָרַגְלֵי הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׂעִירָה:

2. חת"ם תורת משה וישלח

וישלח יעקב מלאכים וגו' כה תאמרו ל אדוני לעשיו. והקשו המפרשים האיך חנף יעקב לעשיו כ"כ ואמר לאדוני לעשיו והגם כי דעתו היה שיאמרו השלוחים כן בפני עשיו לפייסו, מ"מ למה דיבר הוא עמהם בלשון זה. והרמב"ן כתב הטעם שאמר כן כדי להרגיל אותם בלשון הזה, אולם עדיין מדוע אמר יעקב עצמו לעשיו עד שיבא אדוני שעירה. ונ"ל כי הנה אמר עשיו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה ויש להסביר ששתי עניני בכורה יש, האחת הגדולה והכבוד שהיתה בזמן ההוא, ואף בזמן הזה שבין העשירים הגדולים הבכור הוא במקום האב, ולכל הפחות שני חלקים מגיעים לו גם מדין תורה, והנה לא רצה יעקב לקנות הבכורה אודות הגדולה והכבוד התלויה בה, רק החלק הב' מהבכורה, שהוא תפארת הכהונה עבודת השי"ת וקידוש השם, כי קודם מתן תורה היו הבכורים כמו כהני השי"ת [ע"י ב"ר ס"ג י"ח] ולזה חמד יעקב, וחלק זה קנה ממנו, וגם עשיו בדעתו כך הי' שהחלק הראשון היינו הגדולה והעושר וכל עניני עוה"ז, זאת לא מכר ליעקב רק חלק השני הקדושה שבה, וגם א"י שהוא נחלת הארץ מכר לו והגם שהיא בכלל עוה"ז, מ"מ כיון